

TÜRKİYE’DE KAMU EĞİTİM HARCAMALARININ ULUSAL EKONOMİDEKİ PAYI **SHARE OF PUBLIC EDUCATION EXPENDITURES IN TURKEY’S NATIONAL ECONOMY**

Hüseyin ERGEN*

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye’de 1983-2002 arasında, kamu bütçesinden yapılan eğitim harcamalarının konsolide bütçe harcamaları ve GSMH içindeki paylarının dönem içinde gösterdiği gelişim ele alınmaktadır. Eğitime yapılan bütçe harcamalarının dönem içindeki gelişimi ve payları tablolar halinde sunulmakta, daha sonra uluslararası karşılaştırmalar yapılmaktadır. Çalışma sonucunda, kamu eğitim harcamalarının yapısal olarak fazla değişiklik göstermemesinin bütçe süreci ve zorunlu harcamaların belirleyiciliğinden kaynaklandığı; ulusal ekonomi içindeki yerini ilgilendiren gelişmelerin, dönem içinde eğitimin kalkınma açısından öncelikli olduğu yolundaki iddiaları desteklemediği iddia edilmektedir.

ABSTRACT

This study analyzes the evolution and shares of public expenditures on education within consolidated budget expenditures and GNP between 1983 and 2002. Related data are computed and tabulated; then international comparisons are made. In conclusion with the analysis, it was found that the structural rigidity of the expenditures stemmed from the budget process and the determining effect of entitlements; and that the changes in the relative importance of public education expenditures within national economy did not support the claims that the education had a priority from the viewpoint of development.

Giriş

Türkiye’de eğitim sektörü, kamu kuruluşları içinde en çok işğören istihdam eden sektör olmasının yanı sıra, öğrenci ve ailelerinin sayısı açısından çok büyük bir kitleyi ilgilendirmektedir. Eğitim sektörünün ekonomik büyüklüğüne ilişkin göstergeler de sistemin verimli işleminin önemini ortaya koymaktadır. Eğitim sisteminin etkinliğinin belirlenmesi, büyük ölçüde bütçesinden finanse edildiği devlet açısından, kıt kaynaklardan alternatif yatırım alanlarındaki giderek büyüyen talebin karşılanabilmesi için hayati önem taşımaktadır. Bir sistemin verimli çalışıp çalışmadığını anlamanın yollarından biri, sistemin maliyet-fayda çözümlenmesinin yapılmasıdır. O halde, eğitimin maliyetinin hesaplanmasının hem planlamacılar hem de politika belirleyiciler için ilk elde gereksinim duyulan bir çözümlenme olduğu

---

* Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.

belirtilebilir. Bu çözümlene kapsamında, eğitim harcamalarının kendi içindeki bileşiminin belirlenmesi için, eğitim harcamalarının belirli ölçütlere göre sınıflandırılması gerekir. Eğitim harcamaları harcama türlerine, eğitim kademelerine, finansman kaynaklarına ve eğitim faaliyetinin amaç ve işlevine göre sınıflandırılabilir. Bu yolla eğitim sisteminin mali yapısı ile ilgili ayrıntılı bilgiler elde edilebilir, planlama açısından da ölçütler geliştirilebilir. Öte yandan, planlama çalışmalarının sadece sektörün arz yönüyle değil, talep yönüyle de ilgilenmesi gerektiği iddia edilebilir. Talep yönüyle ilgilenmek için ise, öğrencilerin ve ailelerin yaptıkları doğrudan eğitim harcamaları hakkında bilgilere gereksinim duyulacağı açıktır.

Eğitim sektörünün ulusal ekonomi içindeki yerinin belirlenmesi, planlama açısından bir başka kritik konudur. Bunun için, kamu eğitim harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki görece önemi ile kamu ve toplam eğitim harcamalarının ulusal gelir içindeki görece öneminin belirlenmesi gerekir. Bu tür bir analiz, harcama türlerini ve eğitim kademelerini de içerecek şekilde genişletilebilir. Eğitim sistemine yapılan dışsal kaynak tahsisi düzeyinin belirlenmesi, kalkınma açısından getirisi en yüksek alan olan insani sermaye yatırımlarının ulusal ekonomi içindeki öncelikli konumunun belirlenmesine ve bu konuma ulaşmaya yönelik çabalara yol gösterici olabilir. Eğitim harcamalarının ulusal ekonomi içindeki görece önemine yönelik bir başka ölçüt de uluslararası karşılaştırmalar yoluyla elde edilebilir. Eğitime ayrılan kaynakların görece büyüklüğü açısından gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki farklar, insani gelişmeye verilen önemin de bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Bu tartışmalar, eğitimin maliyetiyle ilgili yapılan analizlerde genel olarak makro veya mikro bakış açılarını gerektiren, birbirini bütünlükten iki tür soruya yanıt bulunmasını gerektirmektedir. Makro ölçekli sorulardan birisi, toplam eğitim harcamalarının gelişiminin irdelenmesini gerektiren, eğitim harcamalarının nasıl bir eğilim gösterdiğini içeren sorudur.

Akla gelen bu ve benzeri soruların yanıtlanmasına temel olmak üzere ise, kamu eğitim harcamalarının büyüklüğü ve zaman içindeki gelişiminin ele alınması yararlı olabilir. Çünkü eğitim harcaması denildiğinde tek bir harcama kavramıyla değil, farklı bakış açılarına göre farklı eğitim harcaması kavramlarıyla ve dolayısıyla farklı büyüklüklerle karşılaşılmaktadır. Reel fiyatlarla bir analiz yapılabileceği gibi (Kasnakoğlu ve Erdil 1994), cari fiyatlarla ve harcama bileşenlerinin toplam içindeki paylarıyla yapılan bir inceleme de yapılabilir.

Eğitime Bütçeden Yapılan Harcamaların Gelişimi

Harcama türleri eğitim harcamalarının, bütçe deyimıyla, *ekonomik ayırımı* ifade etmektedir. Harcama türlerine göre ele alındığında eğitim harcamalarını cari, yatırım ve transfer harcamaları şeklinde sınıflandırılmaktadır. Cari harcamalar eğitim sisteminin bir mali yıl içinde tükettiği fiziksel ve insani kaynakların parasal değerini ifade eder. Tablo 1, 2 ve 3'ten görülebileceği gibi cari harcamalar yaklaşık olarak, toplam harcamaların, ilk ve ortaöğretimde %85-90'ını, yükseköğretimde %75-80'ini, ikisinin toplamında ise %80-85'ini açıklamaktadır.

Ekonomi kuramında kısa vadede sermaye harcamaları sabit, cari maliyetler ise değişken olarak kabul edilmesine karşın, uygulamada cari maliyetlerin de büyük ölçüde sabit olduğu görülmektedir (Uluatam 1988: 70). Bu durumun sebeplerinden bir tanesi bütçe süreci, diğeri de devletin yüklenmiş olduğu zorunlu harcamalar olarak görünmektedir.

Bütçe süreci, hazırlık, onay, uygulama ve denetim olmak üzere dört aşamada incelenebilir. Birinci aşamada her kurum, o yılın temmuz ayı sonuna kadar ödenek önerilerini Maliye

Tablo 1: Türlerine Göre MEB Bütçe Harcamaları (milyar TL).

Yıllar	(1) Toplam Cari Harcamalar	(1/6) Pay %	(2) Personel Harcamaları	(2/6) Pay %	(3) Diğer Cari Harcamalar	(3/6) Pay %	(4) Yatırım Harcamaları	(4/6) Pay %	(5) Transfer Harcamaları	(5/6) Pay %	(6) Toplam Harcamalar
1983	227	88	213	82	14	5	25	9	7	3	259
1984	304	83	285	78	19	5	31	9	29	8	365
1985	413	82	388	77	25	5	41	8	53	10	506
1986	578	81	545	76	33	5	60	8	80	11	718
1987	960	81	910	77	49	4	111	9	119	10	1.189
1988	1.617	79	1.534	75	83	4	271	13	155	8	2.043
1989	4.002	85	3.869	82	133	3	479	10	230	5	4.711
1990	8.586	86	8.318	83	268	3	930	9	472	5	9.988
1991	15.402	88	14.884	85	519	3	1.361	8	770	4	17.533
1992	30.211	88	29.311	85	900	3	3.946	11	1.367	4	34.524
1993	54.790	87	53.162	85	1.628	3	5.154	8	2.781	4	62.725
1994	80.159	89	77.344	86	2.815	3	6.429	7	3.107	3	89.695
1995	135.732	89	130.323	85	5.409	4	11.996	8	4.884	3	152.612
1996	269.151	87	257.514	83	11.637	4	29.797	10	9.721	3	308.669
1997	570.074	84	543.271	80	26.803	4	89.860	13	20.676	3	680.610
1998	1.164.559	81	1.114.592	78	49.967	3	216.897	15	54.219	4	1.435.675
1999	2.031.723	82	1.959.423	79	72.300	3	374.667	15	74.870	3	2.481.260
2000	2.876.970	83	2.765.663	80	111.307	3	463.226	13	120.596	3	3.460.792
2001	4.379.423	85	4.214.565	82	164.858	3	621.401	12	144.252	3	5.145.076
2002	6.877.873	86	6.578.857	82	299.016	4	949.262	12	215.879	3	8.043.014

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Hazine Genel Hesabı.

Bakanlığın gönderir. Maliye Bakanlığı da kendi gider bütçesiyle gelir bütçesini bunlarla birleştirerek genel bütçe tasarısını oluşturur. Maliye Bakanlığı ağustos, eylül ve ekim aylarında çalışmalarını tamamlayarak bütçe tasarısını Bakanlar Kurulunun onayına sunar. Bu tasarı Anayasa gereğince 15 ekim tarihine kadar parlamentoya sunulur.

Birinci aşamada öngörülen bu harcamaları daha önceden kabul edilip edilmediklerine göre iki gruba ayırabiliriz. Belli bir mali yılda yapılan harcamaların büyük kısmı (personel harcamaları, devlet borçlarının faiz ve anapara ödemeleri gibi) daha önce çıkarılmış kanun ya da kararnameler gereği zorunlu hale gelmiş harcamalardır. Bunlarda o mali yıl içinde ciddi değişiklikler yapılamaz. Böyle değişiklikler de uzun vadeli politika yönelimlerine bağlıdır. Eğitim harcamaları söz konusu olduğunda, bütçenin büyük kısmının personel harcamaları gibi bu birinci gruba giren harcamalar olduğunu görürüz. Personel harcamaları ilk ve ortaöğretimde toplam harcamaların ortalama %81'ini, yükseköğretimde ise %60' ını açıklamaktadır (Tablo 1 ve 2).

Diğer grupta ise haklılığı kanıtlanabilen yeni harcamalar yer alır. Bu yeni “ödenek önerilerinde bir kısma yapılması hususunda Maliye Bakanının hukuki bir yetkisi yoktur. Ancak, uygulamada masraf bütçeleri ilgili kuruluşlarla Maliye Bakanlığı arasındaki pazarlıklarla kararlaştırılmaktadır” (Uluatam 1988:71). Eğitimde niteliğin yükseltilmesine yönelik, daha yüksek teknoloji kullanılması, daha nitelikli personel istihdamı veya mevcut öğretmenlerin niteliklerinin yükseltilmesi gibi programlar genellikle ek harcamalar gerektirir. Bu ek

Tablo 2: Türlerine Göre YÖK+Üniversitelerin Bütçe Harcamaları (milyar TL).

Yıllar	(1) Toplam Cari Harcamalar	(1/6) Pay %	(2) Personel Harcamaları	(2/6) Pay %	(3) Diğer Cari Harcamalar	(3/6) Pay %	(4) Yatırım Harcamaları	(4/6) Pay %	(5) Transfer Harcamaları	(5/6) Pay %	(6) Toplam Harcamalar
1983	56	68	43	52	13	16	21	26	4	5	82
1984	78	70	59	53	19	17	24	21	11	10	112
1985	117	70	89	53	28	17	34	20	17	10	167
1986	173	71	133	55	40	16	48	20	23	9	243
1987	276	72	216	56	60	16	75	20	33	9	384
1988	444	74	352	58	91	15	127	21	32	5	603
1989	1.046	80	918	70	128	10	213	16	49	4	1.308
1990	2.224	78	1.955	68	269	9	484	17	147	5	2.855
1991	3.897	73	3.421	64	476	9	1.099	21	345	6	5.340
1992	7.099	72	6.288	64	810	8	2.073	21	704	7	9.876
1993	12.730	69	10.996	60	1.734	9	4.114	22	1.594	9	18.438
1994	22.280	72	19.312	62	2.968	10	5.937	19	2.784	9	31.001
1995	42.488	73	36.474	63	6.014	10	9.544	16	6.157	11	58.189
1996	85.842	68	74.851	59	10.991	9	25.948	20	15.275	12	127.065
1997	187.569	67	162.811	58	24.758	9	61.632	22	31.094	11	280.295
1998	344.651	69	295.876	59	48.775	10	97.929	20	55.221	11	497.801
1999	595.491	72	515.311	62	80.180	10	138.474	17	96.883	12	830.848
2000	845.931	67	720.030	57	125.901	10	256.935	20	153.441	12	1.256.307
2001	1.292.970	69	1.099.239	59	193.731	10	353.788	19	228.608	12	1.875.366
2002	2.135.163	69	1.772.764	57	362.399	12	655.437	21	317.477	10	3.108.077

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Katma Bütçeli İdareler Genel Hesabı.

harcamalarsa ancak önemi Maliye Bakanlığı'ndaki uzmanlar tarafından kabul edildiği ölçüde gerçekleşebilmektedir. Ancak bu tür harcamaların sınıf tekrarlarını ve okul terklerini azaltıcı etkisi olduğu düşünülürse, orta ve uzun vadede bütçeye eklenen yükün aynı etki oranında sıfırlanacağı görülebilir. Gerçekten de, yüksek sınıf tekrarı ve okul terk oranları eğitim bütçesinin bir kısmının boşa harcanmasını gerektirebilir.

Bütçe sürecinin ikinci aşamasında, bütçenin yasama organınca görüşülüp onaylanması yer alır. Bu aşamada, önce bütçe tasarısı ilgili komisyonlarda incelenir; sonra parlamentonun genel kurulunda, tartışılır ve kabul edilir; son olarak da yayımlanarak halka duyurulur. Parlamentoların bütçeyi görüşmesi sırasında, çeşitli süre kısıtlamalarının yanı sıra, tasarıda değişiklik yapma hakları da değişik şekillerde sınırlanmıştır. Parlamentolar harcamaları arttıracak veya gelirleri azaltacak önerilerde bulunamazlar (Ancak TBMM içtüzüğüne göre belli bir sayıda imzayı taşıyan öneriler bu sınırlamanın dışındadır). Bu durumda, giderler için bir tavan, gelirler içinse bir taban belirlendiği söylenebilir. Bu çerçevede amaç, en az maliyetle misyonuna ulaşabilecek program kombinasyonlarını seçebilmektir (Uluatam 1988: 72).

Zorunlu harcamalar (*entitlements*), devletin belli bir yıl içinde, belli kişilere ya da örgütlere, diğer devlet kademeleri de dahil olmak üzere, yapmaya yükümlü olduğu ödemelerdir (Hyman 1987:255). Eğitim harcamaları günümüzde tamamen bu kapsamda anlaşılacakla birlikte, devletin yazılı belgelerle zorunluluğu üzerine aldığı eğitim kademeleri vardır. Bu tür harcamalar,

Tablo 3: Türlerine Göre MEB+YÖK+Üniversitelerin Bütçe Harcamaları (milyar TL).

Yıllar	(1) Toplam Cari Harcamalar	(1/6) Pay %	(2) Personel Harcamaları	(2/6) Pay %	(3) Diğer Cari Harcamalar	(3/6) Pay %	(4) Yatırım Harcamaları	(4/6) Pay %	(5) Transfer Harcamaları	(5/6) Pay %	(6) Toplam Harcamalar
1983	284	83	257	75	27	08	46	13	12	04	341
1984	382	80	344	72	38	08	55	12	40	08	477
1985	530	79	477	71	52	08	74	11	70	10	674
1986	751	78	679	71	72	07	108	11	103	11	961
1987	1.236	79	1.126	72	109	07	186	12	152	10	1.573
1988	2.061	78	1.886	71	175	07	398	15	187	07	2.646
1989	5.048	84	4.787	80	261	04	693	12	279	05	6.020
1990	10.810	84	10.274	80	536	04	1.414	11	619	05	12.843
1991	19.299	84	18.305	80	994	04	2.459	11	1.115	05	22.873
1992	37.310	84	35.600	80	1.710	04	6.019	14	2.071	05	44.400
1993	67.521	83	64.158	79	3.362	04	9.268	11	4.375	05	81.163
1994	102.439	85	96.656	80	5.783	05	12.366	10	5.891	05	120.696
1995	178.220	85	166.797	79	11.423	05	21.540	10	11.041	05	210.801
1996	354.993	81	332.365	76	22.628	05	55.745	13	24.996	06	435.734
1997	757.643	79	706.082	73	51.561	05	151.492	16	51.770	05	960.905
1998	1.509.210	78	1.410.468	73	98.742	05	314.826	16	109.440	06	1.933.476
1999	2.627.214	79	2.474.734	75	152.480	05	513.141	15	171.753	05	3.312.108
2000	3.722.901	79	3.485.693	74	237.208	05	720.161	15	274.037	06	4.717.099
2001	5.672.393	81	5.313.804	76	358.589	05	975.189	14	372.860	05	7.020.442
2002	9.013.036	81	8.351.621	75	661.415	06	1.604.699	14	533.356	05	11.151.091

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Hazine Genel Hesabı; Katma Bütçeli İdareler Kesin Hesabı.

yasal olarak bağlayıcı hükümlere dayandıklarından, belli bir yıl içinde kontrol edilemezler. Ancak zaman içinde yasama organları zorunlu harcamaları değiştirmeye yönelik işlemler yapabilir ya da alternatif olarak, seçme ölçütlerini ya da bu harcamaların hedef kitlelerinin niceliğini değiştirebilir. Uzun vadede siyasi otorite zorunlu harcamalar kapsamındaki harcamaları kontrol edebilir.

Yatırım harcamaları ele alındığında, toplam eğitim bütçesi içindeki yatırım harcamaları oranının %10'lar seviyesinde kaldığı görülmektedir. Tablo 4'te görüleceği gibi; toplam eğitim bütçesinden yapılan yatırım harcamaları dönem içinde, 1986'daki en düşük seviyesi olan %6,6'dan 1999'da en yüksek seviyesi olan %33,2'ye çıkmış ve dönemi %23,3 pay ile tamamlamıştır. 1992'deki seviyenin korunamamasındaki en büyük açıklayıcı etkenin alternatif yatırım alanlarının görece kârlılığı olduğu ileri sürülebilir.

Bir başka soru da yatırım harcamalarının zamanlamasıyla ilgilidir. Okul bina ve tesislerinin inşaatı için seçilecek en uygun zaman inşaat sektörünün kısmen atıl ve yeni işlere istekli olduğu zamandır (Coombs ve Hallak 1987:28). Bu zamanlamanın etkili bir şekilde yapılabilmesi için bu harcamaları yapacak yöneticilerin piyasa hakkında iyi bilgilendirilmiş olmaları gerekir. Eğer bu yapılabilirse, eğitim bütçesinde çok büyük miktarlar tasarruf edilebilir. Bu inşaatlar yapılırken aşırı lüksten kaçınarak sermaye maliyetlerinin düşürülmesi ise tasarruf sağlayıcı başka bir yoldur (Kavak ve Ekinci 1994:69).

Tablo 4: MEB+YÖK Harcamalarının Konsolide Bütçe Harcamalarına Oranı

Yıllar	Cari	Personel	Diğer Cari	Yatırım	Transfer (Faiz dahil)	Transfer (Faiz hariç)	Toplam (Faiz dahil)	Toplam (Faiz hariç)
1983	0,266	0,383	0,068	0,097	0,011	0,013	0,131	0,142
1984	0,256	0,384	0,064	0,079	0,025	0,034	0,126	0,143
1985	0,253	0,374	0,064	0,072	0,032	0,046	0,127	0,145
1986	0,246	0,369	0,060	0,066	0,029	0,048	0,118	0,141
1987	0,255	0,340	0,071	0,094	0,026	0,042	0,124	0,151
1988	0,262	0,344	0,073	0,146	0,018	0,034	0,126	0,165
1989	0,284	0,349	0,064	0,179	0,017	0,034	0,158	0,202
1990	0,305	0,360	0,078	0,207	0,025	0,057	0,191	0,241
1991	0,293	0,335	0,089	0,210	0,021	0,039	0,176	0,215
1992	0,300	0,341	0,085	0,316	0,026	0,055	0,200	0,245
1993	0,305	0,345	0,095	0,254	0,019	0,039	0,167	0,220
1994	0,278	0,327	0,079	0,246	0,012	0,033	0,135	0,201
1995	0,277	0,332	0,081	0,235	0,011	0,028	0,123	0,186
1996	0,277	0,341	0,073	0,234	0,010	0,027	0,111	0,178
1997	0,272	0,341	0,072	0,237	0,011	0,022	0,119	0,166
1998	0,291	0,364	0,075	0,315	0,012	0,034	0,124	0,205
1999	0,286	0,358	0,067	0,332	0,010	0,026	0,118	0,191
2000	0,273	0,349	0,065	0,291	0,009	0,027	0,101	0,180
2001	0,277	0,349	0,068	0,235	0,007	0,025	0,087	0,178
2002	0,290	0,361	0,084	0,233	0,007	0,021	0,097	0,175

Kaynak: MEB+YÖK harcamaları için Maliye Bakanlığı, Muhasebat Gen. Müd., *Hazine Genel Hesabı ve Katma Bütçeli İdareler Kesin Hesabı*; konsolide bütçe harcamaları için, 1983-2001 mali yılları için DPT *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler: 1950-2001*; 2002 mali yılı için DİE *Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar*.

Not: (a) Faiz kalemi transfer harcamalarının içinde yer alan iç ve dış borç faiz ödemelerini ifade etmektedir. (b) Milli Eğitim Bakanlığı harcamaları özel ilk ve ortaöğretim kurumlarının harcamalarını içermemektedir. (c) YÖK+Üniversite harcamaları vakıf üniversitelerinin harcamalarını; Harp Okulları, Harp Akademileri, Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Polis Akademisi'nin harcamalarını; Kamu eğitim harcamaları Maliye Bakanlığı bütçesinden vakıf üniversitelere yapılan hazine yardımlarını içermemektedir. (d) Yatırım işçiliği personel harcamalarının içinde yer almaktadır.

Eğitim Harcamalarının Konsolide Bütçe İçindeki Payı

Eğitime yapılan harcamalar, ekonomik büyümeyi uyarmada önemli bir rol oynamaktadır (Psacharopoulos ve Woodhall 1985:15). Gelişmekte olan ülkeler ele alındığında, eğitime yapılan yatırımın gerek sosyal gerekse kişisel getirisi oldukça fazla olduğundan (Woodhall 1987: 23), eğitim harcamalarının artırılmasının kalkınma açısından ne denli önemli olduğu anlaşılabilir. Bu nedenle toplam mali kaynaklar içinde eğitime ne kadar pay ayrılacağı önemli bir karardır. Eğitime ulusal kaynaklardan ayrılan pay iki şekilde değerlendirilmektedir. Birincisi, eğitime yapılan kamu harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki yerinin ne olduğunun değerlendirilmesidir. İkincisi ise toplumun eğitime ayırdığı kaynakların ulusal gelir içindeki payıyla ilgilidir.

Eğitime yapılan kamu harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki payı göz önüne alındığında, MEB ve üniversitelerin personel/cari/yatırım/toplam harcamalarının, genel/katma ve konsolide bütçe personel/cari/yatırım/toplam harcamalarına oranları değerlendirilmektedir. Bu oranların zaman içindeki gelişimi kamu sektörü içindeki kaynak tahsisi kararlarına temel oluşturacak önemli bilgiler sağlayabilir. Bu oranlara esas teşkil eden değerlerin zaman içindeki artış oranlarının karşılaştırılması da önemli bilgiler sağlayabilir.

MEB ve yükseköğretim kurumlarının toplam harcamaları ile konsolide bütçe harcamaları karşılaştırıldığında, Tablo 4'te sunulan oranlara ulaşılmaktadır. Tablo'dan kamu eğitim kurumlarının toplam kamu bütçesinden aldığı payın dönem başındaki %14'lük seviyeden, 1992 yılındaki en yüksek seviye olan %24,5'e tırmandığı; 1992'den 1997'ye kadar olan dönemde ise istikrarlı bir şekilde düşerek %16,7'ye ulaştığı görülmektedir. Sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilen yıl olan 1998'deki reform heyecanına bağlanabilecek sıçramadan sonra yine istikrarlı bir düşüşle 2002'de %17,5'lük seviyeye ulaşılmıştır. Eğitimin kamu harcamaları içindeki payındaki değişikliklerin esas olarak yatırım harcamalarındaki görece artış ve azalışlardan kaynaklandığı da Tablo'dan çıkarılabilecek bir başka sonuçtur. Çünkü sıçrama olan yıllarda yatırım harcamalarının oranı artmaktadır. Böylece, eğitimde reform arayışlarının yatırım harcamalarıyla ilişkilendirilebileceğini, personel harcamalarında görece yüksek bir artış ile birlikte düşünülmediği ifade edilebilir.

Türkiye'nin 1994 yılında kamu kaynaklarından eğitime ayırdığı payın, OECD ortalaması olan %12.1'in üzerinde kaldığı görülmektedir (OECD 1997: 75). Ancak eğitime yapılan toplam harcamalar içinde kamu bütçe kaynaklarının payının %90'lar civarında olduğu (Kasnakoğlu ve Erdil 1994: 522) göz önüne alınırsa bu durumun Türkiye için yeterli olmadığı ortaya çıkacaktır. Nitekim 1994 için OECD ülkeleri toplamında özel kesim harcamalarının payının %39'u bulunduğu görülmektedir (OECD 1997: 63). Ayrıca, kamu eğitim bütçesinin konsolide bütçe içindeki payı zaman içinde iyice aşınmış ve 1997'deki %11'ler seviyesini bulmuştur.

Tablo 4'ten gözlenen bir başka nokta 1990'lı yıllardaki düşüş süreci içinde eğitim bütçesindeki personel harcamalarının konsolide bütçe personel giderleri içindeki payı görece fazla değişmezken, diğer cari harcamalarla ilgili söz konusu oranın istikrarlı bir şekilde düşmesidir. Bu bulgunun ışığında kamu tasarruf politikalarının eğitim sektöründe daha başarılı olduğu ve eğitim sektörünün tekeli olan devletin diğer cari harcamalar içinde yer alan harcamaların yükünü giderek bireylere ve ailelere aktarma eğiliminde olduğu sonucuna varılabilir. Aynı dönemde eğitim bütçesinden yapılan transfer harcamalarının konsolide bütçe transfer harcamaları içindeki payında gözlenen düzenli azalma da bu yargıyı destekler niteliktedir. Ancak bu yargının görece olduğu, yani söz konusu harcamaların reel büyüklüklerindeki değişmelerle ilgili olmadığı da belirtilmesi gerekir. Çünkü bu düşüşler ulusal gelir ve konsolide bütçe harcamaları ve konsolide bütçenin GSMH içindeki payı artarken gerçekleşmiştir (Tablo 4).

Bu oranların hesaplanmasının önemi şu noktalar göz önüne alındığında daha iyi ortaya çıkacaktır (IIEP 1985: 31): (a) Kamu eğitim harcamalarının sabit fiyatlarla arttığı gözlenirken, aynı anda kamu bütçesi içinde eğitime ayrılan payın azaldığı gözlenebilir; (b) Eğitime ayrılan kamu kaynaklarının toplam içindeki payının düştüğü gözlenirken, aynı anda eğitime bütçeden ayrılan payın GSMH içindeki payının arttığı gözlenebilir.

Tablo 5: Kamu Eğitim Harcamalarının GSMH ve Konsolide Bütçe İçindeki Payları.

Yıllar	(1) Konsolide Bütçe Harc. (Milyar TL)	(2) GSMH (Milyar TL)	(3) (2) %	(4) MEB Büt. Harc. (Milyar TL)	(5) YÖK+Üni Büt. Harc. (Milyar TL)	(6) (3+4) Top. Bütçe Eğt. Harc. (Milyar TL)	(7) (1/2) %	(8) (3/1) %	(8) (3/2) %	(10) (4/1) %	(11) (4/2) %	(12) (5/1) %	(13) (5/2) %
1983	2.612.	13.933	4,2	259.	82.	341.	18,75	9,92	1,86	3,14	0,59	13,06	2,45
1984	3.784.	22.168	7,1	365.	112.	477.	17,07	9,65	1,65	2,96	0,51	12,61	2,15
1985	5.313.	35.350	4,3	506.	167.	674.	15,03	9,52	1,43	3,14	0,47	12,69	1,91
1986	8.165.	51.185	6,8	718.	243.	961.	15,95	8,79	1,40	2,98	0,47	11,77	1,88
1987	12.698.	75.019	9,8	1.189.	384.	1.573.	16,93	9,36	1,58	3,02	0,51	12,39	2,10
1988	21.006.	129.175	1,5	2.043.	603.	2.646.	16,26	9,73	1,58	2,87	0,47	12,60	2,05
1989	38.052.	230.370	1,6	4.711.	1.308.	6.020.	16,52	12,38	2,04	3,44	0,57	15,82	2,61
1990	67.193.	397.178	9,4	9.988.	2.855.	12.843.	16,92	14,86	2,51	4,25	0,72	19,11	3,23
1991	130.263.	634.393	0,3	17.533.	5.340.	22.873.	20,53	13,46	2,76	4,10	0,84	17,56	3,61
1992	221.658.	1.103.605	6,4	34.524.	9.876.	44.400.	20,08	15,58	3,13	4,46	0,89	20,03	4,02
1993	485.249.	1.997.323	8,1	62.725.	18.438.	81.163.	24,29	12,93	3,14	3,80	0,92	16,73	4,06
1994	897.296.	3.887.903	-6,1	89.695.	31.001.	120.696.	23,08	10,00	2,31	3,45	0,80	13,45	3,10
1995	1.710.646.	7.854.887	8,0	152.612.	58.189.	210.801.	21,78	8,92	1,94	3,40	0,74	12,32	2,68
1996	3.940.162.	14.978.067	7,1	308.669.	127.065.	435.734.	26,31	7,83	2,06	3,22	0,85	11,06	2,91
1997	8.050.252	29.393.262	8,3	680.610.	280.295.	960.905.	27,39	8,45	2,32	3,48	0,95	11,94	3,27
1998	15.614.441	53.518.332	3,9	1.435.675	497.801	1.933.476	29,18	9,19	2,68	3,19	0,93	12,38	3,61
1999	28.084.685	78.282.967	-6,1	2.481.260	830.848	3.312.108	35,88	8,83	3,17	2,96	1,06	11,79	4,23
2000	46.705.028	125.596.129	6,3	3.460.792	1.256.307	4.717.099	37,19	7,41	2,76	2,69	1,00	10,10	3,76
2001	80.579.065	176.483.963	-9,5	5.145.076	1.875.366	7.020.442	45,66	6,39	2,92	2,33	1,06	8,71	3,98
2002	115.485.633	273.463.168	7,8	8.043.014	3.108.077	11.151.091	42,23	6,96	2,94	2,69	1,14	9,66	4,08

Kaynak: DİE; Maliye Bakanlığı; DPT.

Not: (a) Konsolide bütçe harcamalarına dış ve iç borç faiz ödemeleri dahil edilmiştir. (b) Milli Eğitim Bakanlığı harcamaları özel ilk ve ortaöğretim kurumlarının harcamalarını içermemektedir. (c) YÖK+Üniversite harcamaları vakıf üniversitelerinin harcamalarını; Kamu eğitim harcamaları Harp Okulları, Harp Akademileri, Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Polis Akademisi'nin harcamalarını; Kamu eğitim harcamaları Maliye Bakanlığı bütçesinden vakıf üniversitelerine yapılan hazine yardımlarını içermemektedir. (d) Sütun başlıkları: Sütun (3)'teki yüzdeler, 1987 sabit fiyatlarıyla GSMH'deki yüzde değişimleri; sütun (7)'deki yüzdeler, konsolide bütçe harcamalarının GSMH'ye oranını; sütun (8)'deki yüzdeler, MEB bütçe harcamalarının konsolide bütçe harcamalarına oranını; sütun (9)'daki yüzdeler, MEB bütçe harcamalarının GSMH'ye oranını; sütun (10)'daki yüzdeler, YÖK+üniversitelerin bütçe harcamalarının konsolide bütçe harcamalarına oranını; Sütun (11)'deki yüzdeler, YÖK+üniversitelerin bütçe harcamalarının GSMH'ye oranını; sütun (12)'deki yüzdeler, konsolide bütçe eğitim harcamalarının konsolide bütçe harcamalarına oranını; sütun (13)'teki yüzdeler, konsolide bütçe eğitim harcamalarının GSMH'ye oranını göstermektedir.

Eğitim Harcamalarının GSMH İçindeki Payı

Eğitimin toplumun oluşturduğu toplam katma değerden ne kadarını aldığı da önemli bir soru olabilir. Tablo 5 yardımıyla bu soruya yanıt aranmaktadır. Dönem içinde MEB ve yükseköğretim kurumlarının toplam eğitim harcamalarının GSMH'ye oranı ortalama %3,1

düzeyinde olmuştur. Bu oran %1,88'le 1986'da en düşük düzeyine, %4,23 ile 1999'da en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı harcamalarının GSMH içindeki payı dönem içinde ortalama %2,3 düzeyinde olurken kamu yükseköğretim kurumlarının bütçe harcamalarının GSMH içindeki payı dönem içinde ortalama %0,77 düzeyinde gerçekleşmiştir. İki kurumun payları 1986 ve 1998 yılları hariç birlikte artıp birlikte yükselmiştir. İzledikleri trend aynı olmasına karşın, MEB'in payı 1993 ve 1999 yıllarında en yüksek seviyelere ulaşırken, yükseköğretim kurumlarının payı en yüksek düzeyini 1997'den itibaren artırmaya başlamıştır. İki kurumun payları da 1993 yılında o zamana kadarki en yüksek düzeylerine ulaştıktan sonra 1995 yılının dip nokta olduğu bir düşüş dönemine girmiş, daha sonra tekrar yükselmeye başlamıştır. Yükseköğretim kurumlarının payındaki 1997 yılındaki binde birlik artış dört yeni üniversitenin kurulduğu 1990 yılındaki artıştan bu yana gerçekleşen en yüksek artış olmuştur. Yirmi beş yeni üniversitenin kurulduğu 1993 yılındaki artış ise binde 0,3 düzeyinde kalmıştır.

Tablo 5'in (3) numaralı sütununda 1987 yılı fiyatlarıyla GSMH'deki yüzde değişimler görülmektedir. Buna göre 1991 yılı hariç olmak üzere GSMH'nin büyüme oranındaki daralmaların eğitimin payında hemen yansımaları bulunduğu gözlenmektedir. Daralma dönemlerinde eğitimin payının düşmesi (1991 hariç) eğitim sektörünün ilk önce fedakârlık edilecek sektörlerden olduğunu göstermektedir. 1985 yılındaki düşüşün ise kamu finansmanı açısından eğitim harcamalarının öncelikli olduğuna ilişkin inançları zedeleyecek nitelikte olduğu söylenebilir. Çünkü bir önceki dönemdeki daralmanın etkisinin henüz karşılanamadığı ve eğitimin de bunun yükünü fazlasıyla hissettiği anlaşılmaktadır.

Türkiye için 1977-1987 yıllarını kapsayan bir çalışmada Kasnakoğlu (1988: 4), Konsolide bütçenin GSMH'ye oranındaki düşüşlerin eğitimin bütçedeki payına hemen yansıdığı, ancak konsolide bütçenin GSMH'ye oranındaki artışların eğitimin bütçedeki payına yansımadığı gözlenmiş ve bu eğilimlerin eğitimin öncelikli olduğuna ilişkin iddiaları desteklemediği sonucuna varılmıştır. Tablo 4.9'dan izlendiği kadarıyla bu eğilim 1987 ve 1992 yılları hariç devam etmiş, hatta konsolide bütçenin GSMH içindeki payının önemli ölçüde arttığı 1991, 1993 ve 1996 yıllarında eğitim harcamalarının konsolide bütçe içindeki payında önemli düşüşler gözlenmiştir.

Kasnakoğlu ve Erdil (1994) eğitim harcamalarının trendini reel terimlerle analiz etmişlerdir. Ulaştıkları bir sonuç farklı deflatörlerin kullanılmasının eğitim harcamalarının trendini anlamlı düzeyde etkilemediği, ancak büyüklüklerin kamu harcamaları deflatörüyle GSMH deflatörüne göre azaldığı

yolundadır. Bu bulgunun ışığında; kamu harcamaları deflatöründeki GSMH deflatörüne görece değişikliklerin eğitim sektörünün girdilerinin kalitesindeki değişikliklerle pozitif bir ilişki içinde olduğu kabul edilirse, reel eğitim harcamalarında daha yavaş düşüşlerin ve daha hızlı artışların eğitimin kalitesi pahasına gerçekleştirildiği sonucuna varmışlardır (Kasnakoğlu ve Erdil 1994: 539).

OECD Ülkeleriyle Karşılaştırmalar

Dünya ülkeleriyle karşılaştırıldığında da Türkiye'nin eğitime ulusal gelirinden yeteri kadar kaynak ayıramadığı görülebilir. Oysa Türkiye'nin eğitime ayırdığı payı yüksek tutmasını gerektiren nüfus artış hızı, nüfusun kompozisyonu, kentleşme, işsizlik, eğitime olan yüksek talep gibi gelişmekte olan ülkelerde karakteristik olan birçok sebep vardır.

Tablo 6: Bazı OECD Ülkelerinde Eğitime Yapılan Kamu ve Özel Sektör Harcamalarının GSYİH'ye Oranları.

OECD Ülke	Toplam Kamu ve Özel		Toplam Kamu		İlk ve Orta Öğretim		Yüksek Öğretim	
	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995
Avustralya	6,0	5,6	4,6	4,6	4,4	3,9	1,6	1,7
Avusturya	5,7	6,3	5,4	5,9	3,9	4,2	1,2	1,3
Kanada	6,4	7,0	5,2	6,2	3,6	4,3	2,6	2,3
Çek Cumhuriyeti	4,6	5,4	4,2	4,9	3,1	3,8	0,9	1,0
Danimarka	6,7	6,3	6,4	6,1	4,2	4,0	1,6	1,6
Finlandiya	5,6	6,3	5,5	6,3	3,5	4,0	1,7	1,9
Fransa	6,1	6,3	5,7	5,9	4,3	4,4	1,1	1,1
Almanya	5,3	5,5	4,3	4,5	3,6	3,7	1,0	1,1
Yunanistan	4,0	3,0	3,7	2,9	3,0	2,3	0,9	0,7
Macaristan	5,0	5,5	4,4	4,9	3,0	3,6	1,1	1,0
İzlanda	6,3	5,1	5,7	4,5	4,9	3,7	0,9	0,5
İrlanda	4,6	5,3	4,1	4,7	3,0	3,9	1,5	1,3
Japonya	4,6	4,7	3,5	3,5	2,9	3,0	1,1	1,0
Meksika	5,5	5,6	4,7	4,6	3,8	4,0	1,1	1,1
Hollanda	4,7	4,8	4,3	4,6	3,1	3,1	1,2	1,4
Yeni Zelanda	5,8	4,8	5,8	4,8	4,6	3,6	0,9	1,1
Norveç	5,9	7,1	5,8	7,0	3,7	4,2	1,3	1,7
Polonya	5,2	5,5	5,2	5,5	3,7	3,6	0,8	0,9
Portekiz	5,7	5,3	5,6	5,3	4,1	3,8	1,1	0,9
Slovakya	4,2	5,1	4,0	4,6	2,8	3,3	0,8	0,8
İspanya	4,9	5,5	4,3	4,6	3,3	3,9	1,2	1,0
İsveç	6,5	6,4	6,3	6,3	4,4	4,1	1,7	1,6
Türkiye	3,4	2,3	3,4	2,3	2,4	1,7	1,0	0,7
Birleşik Krallık	5,3	5,5	4,5	4,6	3,8	3,9	1,0	1,2
Ülke Ortalaması	5,5	~	4,8	~	3,6	~	1,3	~
OECD Toplamı	5,9	~	4,6	~	3,6	~	1,7	~

Kaynak: (OECD Education At A Glance, 2003).

“UNESCO ve Dünya Bankası verilerinden hareketle yapılan analiz, gelişmekte olan ülkelerin eğitime ayırabildikleri kaynağın nüfuslarının büyüklükleriyle oranlı olmadığını, büyük ekonomilerin öğrenci başına çok yüksek kaynak tahsis edebildiklerini ortaya koymaktadır. 1980-1992 dönemine ait nüfus ve öğrenci başına harcamalar esas alınarak yapılan incelemeye göre 1980 yılında dünya nüfusunun yaklaşık %80’ini oluşturan gelişmekte olan ülkelerde öğrenci başına yılda yaklaşık 45 ABD Doları harcama yapılırken toplam dünya nüfusunun %20’sini kapsayan gelişmiş ülkeler ise öğrenci başına ortalama yaklaşık 1150 ABD Doları tahsis edebilmektedir.” (Bolay ve diğerleri 1996: 180).

Tablo 6’da Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkelerinde, 1995 ve 2000 yıllarında ulusal kaynakların ne kadarının eğitime ayrıldığı görülmektedir. 1995 yılı için, “Kamu ve özel kaynakların tümü göz önüne alındığında, OECD ülkeleri, ortalama olarak Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın (GSYİH) %5,9’unu eğitim kurumlarına harcamaktadır. Yükseköğretime yapılan harcamaların GSYİH içerisindeki payı ise, OECD ülkeleri için ortalama %1,6’dır.

OECD ülkelerinde, eğitime yapılan kamu harcamalarının GSYİH'ye oranı, ortalama olarak %4,7'dir." (YÖK 1999: 3). Bu ortalamalar 2000 yılında da yaklaşık aynı seviyeleri korumuştur (Tablo 6). Türkiye'nin Tablo'daki her kategoride eğitime ayırdığı kaynakların ortalamasının altında kaldığı toplamda ise en az kaynak ayıran ülke olduğu görülmektedir. Tablo'dan çıkarılacak bir başka sonuç ise, Türkiye için özel kesim kaynaklarının ya çok düşük düzeyde olduğu ya da kayıt altına alınmadığı için verilere yansımamıştır. Bu tablodan 1995 ile 2000 arasında Türkiye'nin önemli bir gelişme gösterdiği yorumu yapılabilir. Ancak, daha önceki bölümde ele alınan veriler 1995 yılının Türkiye'de eğitim harcamalarının ulusal ekonomideki payı açısından bir çöküş yılı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Tablo 6'daki artışın ihtiyatla değerlendirilmesi gerekir.

Sonuç

Kamu eğitim harcamalarının konsolide bütçe harcamalarının içindeki önemi ele alındığında, toplamda eğitimin payının 2002'de, halen 1993 yılındaki düzeyine yeniden ulaştığı gözlenmektedir. Düşüş dönemlerinde personel harcamalarında çok büyük gerilemeler gözlenmezken; kamu kaynaklarından eğitime ayrılan personel dışı cari, yatırım ve transfer harcamalarının ilgili konsolide bütçe harcama türleri içindeki paylarında düzenli düşme olduğu ve toplamdaki düşüşün kaynağının buralarda olduğu görülmektedir. GSMH'nin büyüdüğü ve konsolide bütçe harcamalarının GSMH içindeki payının arttığı dönemlerde, eğitimin konsolide bütçe içindeki payının azalması ve sonradan eski seviyesine ulaşması, eğitimin maliyetinin giderek ailelere yüklendiği yönünde bir eğilimin söz konusu olduğu düşünülebilir. Çünkü ekonomi büyüdükçe eğitim harcamalarının payının daha fazla artması beklenir.

1983-2002 döneminde konsolide bütçenin GSMH içindeki payının azaldığı daralma yıllarında bunun hemen eğitim bütçesinin konsolide bütçe içindeki payında bir düşüş olarak yansımaları bulunduğu, ancak genişleme yıllarında bunun tersinin gerçekleşmediği gözlenmektedir. Bu bulguya dayanarak eğitim harcamalarının öncelikli olduğuna ilişkin iddiaların desteklenemeyeceği sonucuna varılabilir. Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında GSYİH'sinde eğitime en az kaynak aktaran ülke olması da bu sonucu desteklemektedir.

Elde edilen verilerden özel kesimde harcamaların oldukça düşük düzeyde gerçekleştiği (Tablo 6), kamu kesiminde ise kaynak tahsisi açısından eğitimde büyük atılımlar yapmaya yetecek ölçüde değişiklikler yapmanın oldukça güç olduğu gözlenmiştir. Eğitime ayrılan kaynakların arttırılabilmesi için, gerek kamu kesiminde, gerekse özel kesimde farklı finansman olanakları sağlayacak yöntemlerin geliştirilmesi zorunlu görünmektedir.

KAYNAKÇA

BOLAY, Süleyman Hayri, Mustafa İSEN, Mümtaz'er TÜRKÖNE, Zuhul CAFOĞLU, İrfan ERDOĞAN, Öner KABASAKAL ve Alparslan YASA, (1996), *Türk Eğitim Sistemi: Alternatif Perspektif*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

COOMBS, Philip H. ve Jacques HALLAK, (1987) *Cost Analysis in Education: A Tool for Policy and Planning*. EDI Series in Economic Development, The World Bank, Baltimore: John Hopkins University Press.

- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ (DİE) , (2003), *Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar*. Ankara: DİE Matbaası.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (DPT), (1998), *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler: 1950-2001*. <http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/tr/1950-01>.
- HALLAK, Jacques, (1974/1969), *Eğitimde Maliyet ve Harcamalar*. Çev. Mahmut ADEM, Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları, 25, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- HYMAN, David N., (1987), *Public Finance: A Contemporary Application of Theory to Policy*. Second Edition, New York: The Dryden Press, Holt, Rinehart and Winston Inc.
- INTERNATIONAL INSTITUTE FOR EDUCATIONAL PLANNING (IIEP), (1985), *Cost and Financing of Education*. IIEP Advanced Training Programme in Educational Planning and Administration, Self-Learning Materials, B3, Module7, Paris: UNESCO.
- KASNAKOĞLU, Zehra, (1988), "Costs and Financing of Education in Turkey: 1977-1987." EMENA Working Paper, Washington D.C: The World Bank.
- , (1989), "Costs and Financing of Education in Turkey Revisited." ERC Working Paper, No: ERC/1989-3, Ankara: METU.
- KASNAKOĞLU, Zehra ve Erkan ERDİL, (1994), "Trends in Education Expenditures in Turkey: 1975-1991." *METU Studies in Development*, 21(4) 1994, 521-542.
- KAVAK, Yüksel ve C. Ergin EKİNCİ, (1994), "Eğitimin Finansmanı Sorunu ve Maliyetlerin Azaltılmasına İlişkin Alternatif Stratejiler." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1994), 65-72.
- MALİYE BAKANLIĞI, (1983-2002), *Hazine Genel Hesabı*. Muhasebat Genel Müdürlüğü, Ankara.
- , (1983-2002), *Katma Bütçeli İdareler Kesin Hesabı*. Muhasebat Genel Müdürlüğü, Ankara.
- OECD, (1997), *Education At A Glance: OECD Indicators 1997*. Paris: OECD.
- , (2003), *Education At A Glance: OECD Indicators 2003*. Paris: OECD.
- PSACHAROPOULOS, George ve M. WOODHALL, (1985), *Education for Development: Analysis of Investment Choices*. The World Bank, New York: Oxford University Press.
- ULUATAM, Özhan, (1988), *Kamu Maliyesi*. Ankara: Teori Yayınları, Verso A.Ş.
- ÜNAL, Işıl, (1996), *Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi*. Ankara: Epar Yayınları.
- WOODHALL, M. (1988), "Cost Analysis in Education," in G. Psacharopoulos (Ed.) *Economics of Education: Research and Studies*. Pergamon Press, pp. 393-399.
- YÖK, (1999), *Yükseköğretimin Finansmanı*. <http://www.yok.gov.tr/mart99/bolum8.html>.

SUMMARY

Current debate on cost of education brings about two broad approaches in cost analyses: (macro and micro), and requires answers to two complementary questions. One of the macro scale questions concerns the evolution of and trends in total education expenditures. Another critical subject is determination of priority level of education sector in national economy. For this matter

relative importance of budget education expenditures in total budget expenditures and in national income should be analyzed. Another criterion for the relative importance of education expenditures in national economy can be attained through international comparisons.

This study analyzes the evolution and shares of public expenditures on education within consolidated budget expenditures and GNP between 1983 and 2002, in Turkey. Related data are computed and tabulated; then international comparisons are made.

Although the economic theory suggests that capital expenditures are fixed and current expenditures are variable in the short-run, in practice current expenditures are also fixed to a large extent. One of the reasons for such a pattern is budget process, while another is the level of entitlements. Most of the expenditures in a budget year (such as personnel expenditures or interest payments of public debts) are those expenditures that have gradually become obligatory in previous years. Any significant modification in such expenditure can hardly be done. Such modifications require long-term policy assessments. When the education expenditures are concerned, it can be seen that largest portion of the budget goes to this sort of expenditures, like personnel expenditures. Personnel expenditures explain 81% of the Turkey's pre-university education expenditures, and 60% of university expenditures (see Table 1 and 2).

Expenditures on education have an important role in stimulating economic growth. In developing country context, returns to investment in human capital through education are comparatively higher both individually and socially. For that, increasing education expenditures is critical for development. Therefore the decision on how much of financial resources will be devoted on education is critical one. National resources devoted to education can be assessed in two ways. First is assessment of share of budget expenditures to education in total public budget expenditures. Second is related to relative importance of resources devoted on education in national economy.

One of the findings of the study is that changes in shares of education expenditures in total public expenditures come mainly from increases and decreases in investment expenditures. It can be concluded from this result that reform efforts in education can be associated largely with investment expenditures rather than personnel expenditures during the period.

Another finding is that during 1990's, while share of personnel expenditures in consolidated budget personnel expenditures, the related share of other current expenditures was consistently decreasing. This finding suggests that public saving policies are exceptionally successful in education sector and such expenditures are inclined to be burdened largely to individuals and parents. Another finding supporting this suggestion during the same period is the regular decrease in share of transfer expenditures of education budget in consolidated budget transfer expenditures. However, this situation is a relative one, meaning that it does not consider the growth of real terms, because this decreases were realized while the GNP, consolidated budget expenditures, and the share of consolidated budget in GNP were all increasing.

Within 1983-2002 period, it is observed that in shortage years while the share of consolidated budget expenditures in GNP was decreasing, this decrease was immediately reflected in the share of education budget expenditures in consolidated budget expenditures. However the reverse is not true for expansion years. Depending on this finding it can be concluded that the changes in the relative importance of public education expenditures within national economy did not support the claims that the education had a priority from the viewpoint of development. This conclusion is also supported by the fact that Turkey devotes least resources from her GDP among OECD countries.